

3) лакуна – це будь-який фрагмент тексту, який сприймається як дещо малозрозуміле, таке, що важко пояснити, незрозуміле, особливо читачеві або слухачеві, що мають інші культурні концепти;

4) у подальшій роботі вважаємо за потрібне розглянути безеквівалентну лексику у перекладі окремо від проблем лакунарності, оскільки не всі вчені відносять безеквівалентну лексику до лакун.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Архипов А.Ф. Самоучитель перевода с немецкого языка на русский. – М.: Высш. шк., 1991.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М., 1975.
3. Жельвис В.И. К вопросу о характере русских и английских лакун //Национально-культурная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1977. – С. 136 – 146.
4. Иванов В.О. Английская безэквивалентная лексика и ее перевод на русский язык. – Л.: ЛГУ, 1995. – 95 с.
5. Левик В.В. О точности и верности // Перевод – средство взаимного сближения народов. М., 1987. – 439 с.
6. Орест М. Держава слова: Вірші та переклади – К.: Основи, 1995.
7. Селіванова Олена. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716с.
8. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания. – 2-е изд., перераб. – М., 1965. – 304 с.
9. Стернин И.А. Лексическая лакунарность и понятийная безэквивалентность. – Воронеж, 1997. – 195 с.
10. Урысон Е. В. Проблемы исследования языковой картины мира. Аналогия в семантике: Языки славянской культуры. – М.: Рос. академия наук. Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова, 2003. – 224 с.
11. Фененко Н.А. Язык реалий и реалии языка. – Воронеж, ВГУ, 2001. – 140с.
12. Goethe. Ein Lesebuch für unsere Zeit. – Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1965. – 383 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Боса – аспірант кафедри перекладу та теоретичної і прикладної лінгвістики КДПУ ім. К.Д. Ушинського.
Наукові інтереси: перекладознавство.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Христина ГАЙДИС (Львів, Україна)

У цій статті подано короткий огляд сучасного стану судової лінгвістики і розглянуто окремі аспекти перекладу та міжкультурної комунікації в суді, а також зростання ролі судового лінгвіста і судової лінгвістики у поліцейських розслідуваннях, судових провадженнях та інших сферах, де мова і закон перетинаються.

This paper gives an overview of modern forensic linguistics and discusses certain aspects of court translation/interpretation and cross-cultural communication in courtroom, as well as increasingly important role of linguists and of linguistics in police investigations, courtroom trials, and other areas where language and the law intersect.

При згадуванні судової лінгвістики у більшості людей виникають асоціації із справами, пов'язаними з аналізом почерку чи стилістичним аналізом. Вони насправді є дуже важливими елементами для створення портрету автора при розширенні бази доказів. Серед таких доказів можуть бути передсмертні записки, записки про викуп, письмові свідчення підсудних, що проходять у різноманітних справах та навіть вносять свою лепту до розслідування таких складних злочинів як вбивство.

Зазначаючи це, не можна оминати увагою і таку гучну справу як маніфест Теодора Качинського (добре відомого як “Unabomber” – “UNiversity and Airline BOMber”). Це одне із найдорожчих розслідувань за всю історію ФБР. Воно б так і залишилось нерозкритим, якби брат Теодора – Девід Качинський – не запідозрив його, через неймовірно велику схожість словникового запасу та стилю написання опублікованого на вимогу злочинця маніфесту та листів Теодора, написаних своїй матері. Саме Девід був тією людиною, що віддала свого брата у руки правосуддя. А винагороду в 1 млн. американських доларів, отриману за інформацію, яка допомогла у справі, він пожертвував сім'ям постраждалих від злочинів свого брата [5: 95-142].

Хоча аналіз письмових свідчень має дуже довгу історію, як при розслідуваннях поліції, так і під час розгляду судових справ, але він є тільки одним із напрямків, якими займається судова лінгвістика. Ймовірно, що саме аналіз письмових свідчень і є прототипом того, що сьогодні називають судовою лінгвістикою.

Лінгвісти та фахівці права ще не дійшли згоди, що саме вважати судовою лінгвістикою. Одні з них твердо дотримуються вузького визначення, що «судова лінгвістика – це застосування лінгвістичних технік для розслідування злочинів, у яких лінгвістичні дані виступають частиною доказів» [4]. Інші вважають, що «судова лінгвістика – це наука, що

перебуває на межі мови і права». У такому випадку предметом інтересу судової лінгвістики є:

- Переклад в суді та міжкультурна комунікація
- Сприйняття і виправлення юридичної мови
- Дискурс аналіз в залі судових засідань
- Акустичний аналіз аудіо записів, що виступають доказами у справі.
- Створення мовного портрету автора

У даній статті ми докладніше торкнемося аспектів перекладу в суді та міжкультурної комунікації під час судового провадження.

Австралійський соціолінгвіст Діана Ідз, у своєму дослідженні дискурсу в залі судів Австралії виявила, що загальні питання, відповідь на які в Україні обмежується словами «Так» або «Ні», корінними жителями Австралії сприймаються як заохочення до докладної відповіді чи пояснення [7: 29]. У нас же лаконічної відповіді на таке питання буде цілком достатньо. Різниця в культурному значенні поняття мовчання, також може зумовити порушення спілкування в залі судових засідань. Беручи до уваги міжкультурні відмінності у трактуванні мовчання при відповіді на питання під час дачі свідчень, вона прийшла висновку, що в суді західних англійських країн і в судах Австралії цей феномен набуває різного значення. У той час як 23 секунд мовчання є звичним у стінах австралійських судів, воно є неприпустимим для таких самих ситуацій у судах західноєвропейських англійських країн [7: 161-195]. Адже будь-який юрист на заході сприйме таку довго мовчанку свідка чи підозрюваного як неможливість дати відповідь на поставлене запитання. А це в свою чергу додасть сумніву до невинності підсудного.

Розділові питання також можуть стати джерелом непорозуміння під час дачі свідчень. У той час як в англійській, так і в українській мові негативне питання вимагає негативної відповіді, щоб заперечити висунуте обвинувачення (*напр., You took the money, didn't you? No, I didn't - Ти взяв гроші, чи не так? –Ні, не так.*), то на такі питання у багатьох інших мовах, включаючи іспанську та багато азійських мов, можна відповідати як заперечно так і ствердно, і це зовсім не впливатиме на його значення [2: 190-201].

Хоча такі питання не викликали жодних суперечностей у справі пані Розі Л. під час розгляду справи про вбивство О.ДЖ. Сімпсона, але було виявлено, що такі суперечності виникли через неправильний переклад модальних дієслів. Запитання під час перехресного допиту на іспанській звучали набагато гостріше, ніж в оригіналі англійською [15: 6, 1, 83-108].

Непорозуміння в суді може виникнути не лише через неточний переклад, культурні розбіжності чи незрозумілу юридичну мову, але і через лінгвістичну необізнаність в залі суду і відсутність судового лінгвіста, уповноваженого свідчити по питаннях, які стосуються мови і пояснювати їх суду. Розглянемо справу, де чоловіка, що говорив англійською з гаїтянським акцентом, засудили на 12 років ув'язнення, нібито за продаж трьох десятків грамів кокаїну переодягненому детективу поліції. Єдиним вагомих доказом на суді був аудіо запис телефонної розмови між детективом і наркоторговцем. Якщо би лінгвіст, а ще краще фонетист, послухав голос на касеті і зразки голосу підсудного (*напр., провів порівняльний аналіз голосу*), він би із повною упевненістю міг заявити присяжним, що ці голоси належали двом різним людям.

Такого висновку прийшов Роберт Родман, до якого звернулись за консультацією під час апеляційного провадження. Цей висновок базувався на слуховому перцептивному аналізі. Р.Родман встановив, що особа на касеті розмовляла широко розповсюдженим діалектом афро-американської англійської, який дуже легко відрізнити від англійської з гаїтянським акцентом. Без залучення до справи лінгвіста-експерта, прокурор легко переконав присяжних, що підсудний міг говорити з акцентом чи без нього коли хотів. Насправді ж, дослідження показує, що людина, яка говорить з іноземним акцентом, не може говорити без нього, чи частково його уникати, коли сама того захоче [17: 203-208]. Крім цього, підозрюваний вивчав англійську вже після того як йому виповнилось 18. Вік 13 років вважається критичним для вивчення іноземної мови. Після цього малоймовірно розмовляти вивченою мовою без акценту, тобто без впливу на неї рідної мови [16].

Скоріш за все чоловіка в цій справі би виправдали, якби суд сприйняв певні дані по розпізнаванню мовця. У такому розпізнаванні завдання вирішується двома основними способами: створення мовного портрету мовця і порівняльний аналіз голосу. Ці два завдання вирішуються такими трьома шляхами:

- слуховий перцептивний аналіз
- акустичний аналіз
- застосування технології автоматичного розпізнавання мовця.

Дослідження в рамках слухового перцептивного аналізу, що в основному складається з експериментів на сприйняття з тренованими і нетренованими слухачами, показує, що мовців з чітким іноземним чи місцевим акцентом найлегше розпізнати [9: 190-198]. Інші помітні мовні характеристики притаманні окремому мовцю також належать до числа позитивних ідентифікаційних маркерів, як для натренованих так і для нетренованих слухачів. При дослідженні однієї справи в Німеччині, виявлення легкої шепелявості в голосі злочинця судовим фонетистом у зразках голосу із телевізійних інтерв'ю, призвело до арешту чоловіка, який був на волі впродовж 13 місяців.

За відсутності будь-якого акценту, судові фонетисти у своїх намаганнях визначити мовця, застосовують метод акустичного аналізу для виявлення унікальних мовних характеристик, або інших відмінностей, що легко сприймаються на слух. Цей метод складається із аналізу спектрограм (так званого мовного відбитку), для визначення зразків, що є унікальними для кожного голосу. Різні голоси будуть створювати різні спектральні зразки, особливо у формантній частоті та пропускну здатності, частоті основного тону голосу та амплітуді. Два голоси, які неможливо відрізнити на слух, будуть мати різну акустику, крім тих випадків, коли це один і той самий голос [18: 22]. Зроблено дуже багато досліджень, що підтверджують провідну роль частоти основного тону у визначенні голосу. Голос із дуже високою чи низькою середньою частотою набагато легше визначити, ніж інші як для тренованого фонетиста, так і для нетренованого слухача [9: 187].

Розвивають нові технології для автоматичного впізнавання мовця, вони аналізують зразки мовлення за різними параметрами. Наприклад, вузько смугове ежкторне фільтрування та методи усування звуків, що використовувались для збільшення чіткості в звуковому аналізі відеокасети із побиттям Родні Кінга (Справа про побиттями поліцейськими темношкірого водія таксі, за перевищення швидкості. Один із свідків зняв це на камеру. Відеозапис облетів усі телеканали Америки, а далі і світу) [1: 217-222].

Висновки після засідання суду: на касеті не було висловлено нічого, щоб свідчило про расову дискримінацію, але частота та спектральний розподіл, які були сумісні із активацією електрошокера (*прилад, який застосовує поліція, що випускає невеликий електричний заряд і паралізує злочинця*) були використані як основа наступного позову до суду.

Багато нерозв'язаних питань у галузі судової лінгвістики належать сфері визначення мовця. Наприклад, наскільки достовірно слухач - не експерт може розпізнати голос зловмисника під час процедури впізнавання свідка? Наскільки дійсним є звуковий аналіз як метод ідентифікації мовця, коли він включає зорову (а тому суб'єктивну) інтерпретацію спектрограм? І чи будуть автоматичні системи розпізнавання мовця кориснішими? Яким чином зміна голосу впливає на судове визначення мовця? І як сильно такі змінні фактори як вплив звичайної застуди на голос, вплинуть на судове визначення мовця?

Законність свідчення лінгвіста як експерта це також питання, над яким дискутують як лінгвісти так і правники. Які саме лінгвістичні свідчення приймати і за яких обставин? Чи можна дозволити лінгвістам пояснювати присяжним складну юридичну мову? Чи вважається лінгвістичний аналіз науково обґрунтованим?

Розширення сфери досліджень судової лінгвістики підтверджує необхідність врахування лінгвістичних знань у юридичній сфері. Зростання співпраці між лінгвістами та правниками, так само як і поглиблення міждисциплінарного дослідження може зробити свій вклад до визначення невинності чи вини підсудного і долучитись до загального покращення в такій недосконалій системі правосуддя.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Braun, Angelika, "The Audio Going with the Video--Some Observations on the Rodney King Case," *Forensic Linguistics*, 1994, 217-222.
2. Coates, Linda, Bavelas, Janet Beavin, & Gibson, James, "Anomalous Language in Sexual Assault Trial Judgments," *Discourse & Society*, 1994, 189-206.
3. Cotterill, Janet, "'If it doesn't fit, you must acquit': Metaphor and the O. J. Simpson Criminal Trial," *Forensic Linguistics*, 1998, 141-158.
4. Crystal, David, *The Encyclopedia of Language* (2nd edition), Cambridge, UK: CU Press, 1997.
5. Don Foster, *Author Unknown: Tales of a Literary Detective*, Henry Holt & Co, 2000.
6. Dumas, Bethany K., "US Pattern Jury Instructions: Problems and Proposals," *Forensic Linguistics*, 2000, 49-71.
7. Eades, Diana, "I don't think it's an answer to the question: Silencing Aboriginal Witnesses in Court," *Language in Society*, 2000.
8. For a cogent discussion on the language of jury instructions and an overview of research on the issues of comprehensibility, see Peter Meijes Tiersma, (<http://www.tiersma.com/JURYINST/AAASFULL.HTM>).
9. Foulkes, Paul & Barron, Anthony, "Telephone Speaker Recognition amongst Members of a Close Social Network," *Forensic Linguistics*, 2000, 180-198.
10. Harris, Sandra, "Fragmented Narratives and Multiple Tellers: Witness and Defendant Accounts in Trials," *Discourse Studies*, 2001, 53-74.
11. Hermann J., "Identifying Dr. Schneider's Voice: An Adventure in Forensic Speaker Identification," *Forensic Linguistics*, 1996, 146-154.
12. Langford, Ian, "Forensic Semantics: The Meaning of Murder, Manslaughter and Homicide," *Forensic Linguistics*, 2000, 72-94.
13. Levi, Judith N., "Evaluating Jury Comprehension of Illinois Capital-Sentencing Instructions," *American Speech*, 1993, 20-49.
14. Matoesian, Greg, "Intertextuality, Affect, and Ideology in Legal Discourse," *Text*, 1999, 73-109.
15. Rigney, Azucena C., "Questioning in Interpreted Testimony," *Forensic Linguistics*, 1999.
16. Rodman, R. *An Introduction to Language* (6th edn), FortWorth, Tex.: Harcourt Brace College Publishers, 1998.
17. Rogers, Henry, "Foreign Accent in Voice Discrimination: A Case Study," *Forensic Linguistics*, 1998.
18. Rose, Phil, "Differences and Distinguishability in the Acoustic Characteristics of Hello in Voices of Similar-Sounding Speakers: A Forensic Phonetic Investigation," *Australian Review of Applied Linguistics*, 1999, 1-42.
19. Storey-Whyte, Kate, "KISSing the Jury," *Forensic Linguistics*, 1997, 280-286.
20. Tiersma, Peter, *Legal Language*, Chicago: U Chicago Press, 1999.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Христина Гайдис – аспірант, асистент кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Львівська політехніка».

Наукові інтереси: судова лінгвістика.

**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ КРАЄЗНАВЧОЇ ЛЕКСИКИ
В ДИДАКТИЧНИХ ТЕКСТАХ**

Валерія ГИЗЕР (Херсон, Україна)

Стаття присвячена перекладознавчому аналізу оригінальної навчальної статті краєзнавчого характеру підручника гуманітарного профілю та її перекладу. Досліджується специфіка реалізації краєзнавчої лексики та її відтворення в перекладі.

The article represents the translational analysis of the source and target texts of the textbook article of humanitarian character. The point is to research the translational specifics of local lore lexicon.

На сучасному етапі розвитку перекладознавства особливої ваги набуває вивчення нехудожніх типів текстів. Центр тяжіння перекладацької діяльності посунувся у бік вивчення прагматичних текстів, до яких відносяться дидактичні тексти гуманітарного профілю. Дух національно-культурного відродження, прагнення до ствердження національної ідентифікації сприяє вивченню власної історії та поширенню знань про власну країну і свій рідний край.

Отже, мета цієї статті полягає у вирішенні наступних питань: 1) виявити специфіку функціонування краєзнавчої лексики в дидактичному тексті; 2) визначити прийоми та способи відтворення зазначених одиниць в перекладному тексті; 3) дослідити ступінь адекватного та еквівалентного відтворення краєзнавчої лексики, враховуючи специфіку типу тексту.

Матеріалом дослідження обрано фрагмент тексту з книги «Ukraine: A History» by Orest Subtelny та його перекладу з англійської, виконаного Ю. Шевчуком.

Актуальність вивчення краєзнавчої лексики саме в дидактичних текстах пов'язано з тим, що у сучасній прагмалінгвістиці, перекладознавстві та міжкультурній комунікації спостерігається певний брак теоретико-практичних досліджень цієї проблематики. В рамках нашого дослідження поняття дидактичного тексту розглядається як узагальнене для текстів навчального характеру. Найбільш конкретно вивчається навчальна стаття краєзнавчого характеру в текстах гуманітарного профілю, тобто тип тексту, введений до парадигми текстів краєзнавчого характеру.